

Бібліографія: Гураль-Сверлова Н.В., Гураль Р.І. Молюски східної частини Прут-Дністровського межиріччя у фондовій колекції Державного природознавчого музею // **Мат. І Міжнар. наук.-практ. конф. "Регіональні аспекти флористичних і фауністичних досліджень"**. (Хотин, 10-12 квітня 2014 р.). – Чернівці: Друк Арт, 2014. – С.321-324.

Гураль-Сверлова Н.В., Гураль Р.І.
Державний природознавчий музей НАН України
e-mail: sverlova@pip-mollusca.org

МОЛЮСКИ СХІДНОЇ ЧАСТИНИ ПРУТ-ДНІСТРОВСЬКОГО МЕЖИРІЧЧЯ У ФОНДОВІЙ КОЛЕКЦІЇ ДЕРЖАВНОГО ПРИРОДОЗНАВЧОГО МУЗЕЮ

Не зважаючи на те, що більш або менш систематичні дослідження наземних і прісноводних молюсків проводяться на заході України ще з другої половини XIX ст., навіть на рівні встановлення видового складу молюсків ступінь вивченості різних територій до цього часу залишається дуже неоднорідною. Однією з таких територій, відносно слабо описаною в малакологічній літературі, можна вважати Прут-Дністровське межиріччя. Узагальнення існуючих даних щодо наземних молюсків Прут-Дністровського межиріччя (Хлус, Сверлова, 2004) показало, що навіть у межах цієї фізико-географічної області малакологічні дослідження проводилися досить нерівномірно. Більшість проаналізованих літературних джерел і колекційних матеріалів стосуються або лісових біотопів Хотинської височини, або північно-західної окраїни Прут-Дністровського межиріччя (в адміністративних межах Івано-Франківської області).

У малакологічному фонді Державного природознавчого музею НАН України, який на сьогодні є однією з найбільших, найстаріших і найвідоміших конхологічних колекцій в Україні (Гураль-Сверлова, Гураль, 2012), територія Прут-Дністровського межиріччя представлена значно слабше, ніж, наприклад, прилеглих до нього Передкарпаття або Західного Поділля. Це обумовлено передусім історичними причинами, адже старі музейні матеріали репрезентують переважно ті українські території, які наприкінці XIX – на початку XX ст. належали Польщі. Тому й старі фондові збори прісноводних молюсків з тієї частини течії Дністра, яка слугує північною межею Прут-Дністровського межиріччя, по-перше, адміністративно прив'язані до населених пунктів його лівого берегу, по-друге, не йдуть на схід далі Борщівського р-ну Тернопільської області (околиці смт Мельниця-Подільська і с. Дзвенигород). Фактично єдиним місцем на території Прут-Дністровського межиріччя, добре представленим у музейних матеріалах згаданого періоду, є околиці с. Нижнів Тлумацького р-ну Івано-Франківської області – завдяки зборам Й.Бонковського у 1879 р. та пізнішим зборам А.Січа (орієнтовно початок XX ст.). Деякі інші поодинокі фондові збори також походять з території Івано-Франківської області.

Лише на початку XXI ст. вдалося цілеспрямовано поповнити фондову колекцію наземних молюсків матеріалами з центральної частини Прут-Дністровського межиріччя – за рахунок зборів навколо біологічного стаціонару Чернівецького національного університету поблизу с. Чорнівка Новоселицького р-ну Чернівецької області (Хлус, Сверлова, 2004). Натомість східна частина Прут-Дністровського межиріччя (на схід від Хотинської височини) залишається представленою в малакологічному фонді музею лише окремими видами наземних і прісноводних молюсків, переважно широко розповсюдженими або загалом на території України, або в її західному регіоні.

У серпні 2000 р. співробітницею музею Ю.Ю.Шрубівич на березі р. Дністер в околицях с. Комарів Кельменецького р-ну Чернівецької області були зібрані та передані до малакологічного фонду музею черепашки 11 видів червононогих молюсків. Наземні молюски були представлені переважно степовими видами (*Chondrula tridens*, *Helicopsis instabilis*, *Sepaea vindobonensis*) або видами, які тяжіють до відкритих (*Pupilla muscorum*, *Vallonia costata*, *V. pulchella*) або ксеротермних (*Cochlicopa lubricella*) ділянок. Також у зборах були

присутні черепашки наземних молюсків *Vitrea contracta*, *Euomphalia strigella*, *Helix pomatia*, прісноводного молюска *Lithoglyphus naticoides*. Декілька черепашок останнього з перелічених видів, очевидно, були винесені на берег під час весняного розливу Дністра. За екологічними вимогами *L. naticoides* є типовим річковим молюском.

Цікавим екземпляром музейної колекції є дві черепашки дрібного наземного молюска *Vertigo pusilla*, зібрані у 2006 р. співробітницею Чернівецького національного університету у гнізді чорноголової кропив'янки *Sylvia atricapilla* в лісовому біотопі поблизу с. Пашківці Хотинського р-ну Чернівецької області. Детальніші відомості щодо цієї знахідки наведено у відповідній публікації (Гураль-Сверлова, Мелешук, 2011).

У травні 2013 р. вдалося поповнити фондову колекцію черепашками окремих видів наземних (*Fruticicola fruticum*, *Euomphalia strigella*, *Cepaea vindobonensis*, *Helix lutescens*, *H. pomatia*) і прісноводних (*Bithynia tentaculata*, *Lithoglyphus naticoides*, *Lymnaea auricularia*, *Sphaerium rivicola*) молюсків, зібраних відповідно на відкритих схилах і в намівах р. Дністер поблизу Хотинської фортеці. Найбільшою є вибірка *L. naticoides*, яка містить близько сотні черепашок молюсків різного віку.

Загалом станом на початок 2014 р. у малакологічному фонді музею зберігаються черепашки 57 видів наземних і прісноводних молюсків, зібраних на території Прут-Дністровського межиріччя. Натомість східна частина цієї фізико-географічної області залишається представленою поодинокими зборами, що репрезентують 13 видів наземних і 4 види прісноводних молюсків, зібраних у період з 2000 р. до 2013 р. на території Хотинського і Кельменецького р-нів Чернівецької області. У порівнянні із загальним видовим складом наземних і прісноводних молюсків західного регіону України, Прут-Дністровського межиріччя (Хлус, Сверлова, 2004) або західної частини Подільської височини (Сверлова, Гураль, 2004) вказані цифри виглядають непропорційно низькими, що свідчить про необхідність цілеспрямованих експедиційних виїздів на територію Хотинського, Кельменецького і Сокирянського р-нів Чернівецької області не лише для обстеження наземних і прісноводних малакокомплексів, але й для поповнення фондової малакологічної колекції музею. Особливу увагу при цьому варто було би звернути на лісові та прісноводні біотопи.

Гураль-Сверлова Н.В., Гураль Р.І. Наукові колекції Державного природознавчого музею.

Вип. 4. Малакологічний фонд. – Львів, 2012. – 253 с.

Гураль-Сверлова Н.В., Мелешук Л.І. Знахідки наземних молюсків (Gastropoda, Pulmonata) у гніздах птахів та їх екологічна інтерпретація // Наук. зап. Держ. природозн. музею. – Львів, 2011. – Вип. 27. – С. 81-88.

Сверлова Н.В., Гураль Р.І. Зоогеографічний склад сучасної фауни черевоногих молюсків (Gastropoda) західної частини Подільської височини // Вісн. Львів. ун-ту. Серія Географічна. – 2004. – Вип. 30. – С. 288-289.

Хлус Л., Сверлова Н. Наземная малакофауна Прут-Днестровского междуречья // Матер. конф. "Интегрированное управление природными ресурсами трансграничного бассейна Днестра". – Кишинев: Есо-TIRAS, 2004. – С. 352-355.